

Opettajan opas

Tekijät Mervi Erkheikki ja Skolbyrån

VÅRA DIKTER

Meänkieli

MEÄN RUNOT - OPETTAJAN OPAS

Meän runot oon sarja filmattuja runoja. Vår dikter oon tehty kans toisile Ruottin minuriteettikielile, mutta jokasella kielelä oon tieten omat runot ja filmit. Runon muot ja rytmi vaihtelevat ja runofilmit oon tramatiseerattuja ja animeerattuja. Se tekkee ette runhoin saapii visuaalisen tuen ja sitä kautta syvemmän kokemuksen, mikä lissää kirjetun sanan ymmärrystä. Toivomus oon ette runofilmit herättävä utelihaisuutta ja kreatiivisuutta omhaan kirjottamiseen ja luomiseen.

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas. Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).

Tarkotus ja koheryhmä

Tämän prukrammin tarkotus oon opettaa ja sukeltaa sisäle runhoin jotka liittyy meän minuriteettikielhiin. Runot oon yksi konsti ilmasta tuntheita, mutta kansa saaja äänen kuuluhviin. Meän runot auttaa othaan askelheen runoitten lukemiseen minuriteettikielilä. Runon ja kielen kautta näyttää prurammi tietä sekä runnouen mutta kansa minuriteetikielen maailhmaan. Prukrammin avula saattavat oppilhaat käsitellä runoja ja kieltä petakookisen raamin sisälä. Se antaa ymmärrystä runhoin ja runon lukemiseen. Koska runot oon kirjetettu erilä minuriteettikielilä saattaa se olla avvain eri kielitten kulttuuhriin ja sitä kautta niitten ymmärtämiseen.

Koheryhmä oon päänänsä yläaste ja jymnaasieikäset oppilhaat.

Johatuksesta

Johatus antaa sulle apua kehittää runhouen kansa työn tekemistä. Eritten tehtävitten avula sie saatat yhdessä sinun oppilhaitten kansa käyttää runoja kielen syvemphään ymmärtämiseen. Johatus antaa kansa ehotuksia kunka runoitten ja runhouen kansa saattaa tehdä töitä monin eri tavoin.

Stryktyyri ja järjestys

Meän runoitten materiaalin lähtökohta oon ennalta ymmärrys, työ mitä tehjään silloin ko runoja luethaan ja runojen kansa työskentely lukemisen jälkhiin. Kaikila runoila oon sama rakenne. Jos haluaa, työskennellä erityisesti jonku tietyn runon kansa, asiaa auttaa ette opettaja oon jo etukätheen valinu

jokku sanat runosta minkä kansa sattaa pohjustaa runojen lukemista ja niistä porisemista oppilhaitten kansa. Ehotus semmosista sanoistaa löytyy jokasen runon vierestä.

Ette saapii syvemmän ymmärryksen, häätyy kattoo ja lukea runoja sekä riivltä ette rivien välistä. Ko lukkee runoja rivi riviltä, tulkittee runoa kirjailmeelisesti. Silloin sitä kattoo mitä siinä rivilä tosisti lukkee.

Ette lukea rivitten välistä oon ette tehä omia johtopäätöksiä sen avula mitä sanothaan, ilman ette se seisoo selvästi itte tekstissä.

Ette saattaa lukea rivitten välistä oon ette saattaa päätellä ja nähjä yhtenäisyyksiä muitten teksitten välilä mitä oon lukenu eli saattaa kopplata se omhiin kokemuksiin eli johonki mitä itte oon kuullu eli nähny.

Kysymykset ja tehtävät

Kysymyksiä mitä saatatta mieltä ko luetta runoja oon:

- Mistä tekstissä oon kysymys?
- Kunka sie tulkittet tekstiä? Onko tekstilä joku viesti? Jos oon niin mikä?
- Mitä tuntheita ja hunteerinkia teksti herättää?
- Onko tekstissä joku mönsteri joka toistuu? Anna esimerkki.
- Missä yhtheyesä ja kuka tämän runon oon kirjottannu, mitä sie uskot? Miksi sie uskot niin?
- Muistattako tet muita runoja jota oletta lukenu aikasemmin jokka muistuttaa tätä runoa? Millä kielelä net olit kirjotettu?

Tehtäviä joita saattaa tehä sen jälkhiin ko runot oon luettu.

Valitte yksi eli useampi tehtävä joka passaa justhiin sulle eli sinun oppilasryhmäle.

- Milloin runo oon kirjottettu? Sie saat apua runon sisällöstä, kielestä ja muosta. Piain saatatta auttaa toisia sijottamalla runon aikajanale?
- Lukekaa runo äähneen toisile. Vaihelkaa äänensävyä ja elhäytymistä. Mitä runole tapahtuu jos tet luetta sen vihasella äänelä? Nervöösisti? Iloesti ? Tialektila?
- Käännä runo ruottiksi. Aattele ette sinun ei tartte kääntää sanatarkasti. Tärkeintä oon tunne ja sanoma.
- Kirjota runo uusiksi, mutta vaiha tyyliä mutta ei sanomaa. Mitä sie muutit?
- Miksi oon tärkeä ilmasta itteä omala kielelä?
- Miksi oon tärkeää ette runhoutta oon minuriteetikielilä? Mitä runo sanoo justhiin siitä kielstä millä se oon kirjotettu, ja siitä kylttyyristä missä kieli ellää?
- Opettele runo ulkoa. Mitä konstia sie saatat käyttää ette sie opit sen helpoiten? Esimerkiksi mönsteri, rytmi, tyyli etc

Sinun vitsi

Klara Pasma on taitava näyttelijä, laulun tekijä ja artisti, joka tekkee musiikkia sekä ruottiksi ette meänkielelä. Hään oon singer-songwriter jolla oon juuret pohjosessa ja monissa hänen tekstissä oon koplinki Tornionlaaksoon ja elähmään sielä. Hänen tunnetuin laulu oon “Pikkupiika” ja hänen tulevaisuuen unelhiin kuuluu joku päivä seistä Melodifestivaalin seenilä ja laulaa meänkieleksi sielä.

Hänen runo “Sinun vitsi” oli alunperin kappale jonka Pasma itte oli kirjottannu ruottiksi mutta sai sitte apua Linnea Huhtalta ja Lotta Utteriltä kääntä laulun meänkielele. Laulu eli runo kertoo testyktriivisestä suhteesta.

Kattokaa ja valikkaa yhessä sanoja runoista

Nämät kysymykset saattavat autta:

Mitä sana tarkoittaa?

Miksis uskotta ette justhiin nämät sanat oon runossa?

Mitä tuntheita teissä herrää ko kuuletta sanat?

Mikä tunnelma tullee ko luetta runon?

Mitä synonyymiä saatatta löytää sanoile?

luphaus	-	löfte
rikkoa (luphaus)	-	bryter
klauni	-	clown
vitsi	-	skämt
petos	-	svek
olla päättäväinen	-	sätta ner min fot
uhka	-	hot

Kiini

Linnea Huhta on monikielinen monitaituri. Hään oon kirjailija, runoilija, ratioääni, filmiprutysentti ja jyristi. Hään tepyteerasi lastenkirjailijana vuona 2019 kaksikielisellä kirjasarjala “Ahai keksii- Ahai hittar på”. Vuona 2022 prutyseerasi hään lyhyfilmin “Mummun leipä” jonka oli kirjottannu Vonnie Larsson ja joka näytethään UR;lä vuona 2023.

Hänen runo “Kiini” kertoo omasta itentiteetistä joka ilmennee asioina jonka kansa oon kasunu ylös Tornionlaaksossa. Ja joihin suhe murmuuhriin ja farmuuhriini oon vaikuttannu paljon. Ruoka, sauna ja raja maitten välilä jokaa oon olemassa mutta joka ei kuitenkhaan määritä ihmisen itentiteettiä eli rakhautta paikhaan, kiehlen ja ihmissiin.

Kattokaa ja valikkaa yhdessä sanoja runoista

Nämät kysymykset saattavat autta:

Mitä sana tarkoittaa?

Miksis uskotta ette justhiin nämät sanat oon runossa?

Mitä tuntheita teissä herrää ko kuuletta sanat?

Mikä tunnelma tullee ko luetta runon?

Mitä synonyymiä saatatta löytää sanoile?

olla kiini jostaki	-	hänger på
muistot	-	minnena
väylä	-	älven
olemassa oleva	-	existerande
raja	-	gränsen
menheisyys	-	förflutna
tulevaisuus	-	framtiden

Meilä oli kerran kieli

Mona Mörtlund on monikielinen runoilija, kirjailija, tramaatikko ja kääntäjä. Hään on kirjottanu runhoutta, lastenkirjoja, näytelmiä ja filmimaanuksia sekä ruottin ette meänkielelä. Hään tepyteerasi yhdessä Monica Johanssonin kansa vuona 1986 kirjala “Moron moron ostaks poron” joka on lastenkirja, mutta jota raahvaakki saattaa lukea. (koottuja leikkiä, ramosja, lauluja, satuja ja arvauksia Tornionlaaksosta ja muilta meänkieltä puhuvilta alueilta Norrbottenissa)

Hänen ansiosta met olema saahneet kuulla meänkieltä Dramatenissa ko häntä on tahottu sinne lukheen runoja meänkielelä ja hänen näytelmä “Regnblommorna är vackra i år / Vale tappaa sielun” on esitetty kansallisseenilä.

Hänen runo “En gång hade vi ett språk / Meilä oli kerran kieli” kertoo meänkielen katoamisen pölostä.

Kattokaa ja valikkaa yhdessä sanoja runoista

Nämät kysymykset saattavat autta:

Mitä sana tarkoittaa?

Miksis uskotta ette justhiin nämät sanat on runossa?

Mitä tuntheita teissä herrää ko kuuletta sanat?

Mikä tunnelma tullee ko luetta runon?

Mitä synonyymiä saatatta löytää sanoile?

kerran	-	en gång
tunne	-	känsla
rakhaus	-	kärlek
kieli	-	språk
lato	-	lada
katiska	-	mjärde
haltija	-	vittra
syli	-	famn
kuolla	-	dö
syntyä	-	födds